

Grå och vit granit. Höjd 2,38 m., största bredd 1,69 m. Den ristade sidan är plan och mycket jämn, i motsats till baksidan, som är ganska grov. Ristningen är mycket tydlig och väl bevarad. Den är utförd med jämna, rundade linjer, i vissa ornamentala delar (t. ex. huvudet) fina och grunda.

Inskrift:

× - ntuit- auk : aikir · auk × uikhialmr × auk × kali × raistu × stin × - ftir × kairfast × fapur × sin
 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60 65

Andvettr ok aikir ok Vighialmr ok Kali ræistu stæin æftir Gæirfast, faður sinn.

»Andvätt och aikir och Vighjälms och Kale reste stenen efter Gerfast, sin fader.»

Till läsningen: Endast delar av hst i r. 1 äro bevarade, intet av bst. Högra bst i 2 n är bevarad, tydlig. 5 i är icke stunget. Av r. 7 är endast hst bevarad, intet av bst; runan har utan allt tvivel varit r. Av sk efter r. 7 endast svagt spår. 13 k är icke stunget; icke heller 21 k eller 50 k. Alla runorna i namnet 11—15 aikir äro fullt säkra. 41 s står i en spricka och har delvis blivit förstört. Endast vinkeln mellan mellanstapeln och undre stapeln finns kvar. 43 i är icke stunget. R. 45 är fullständigt förstörd. Av h. bst i 49 r finns endast nedersta delen i behåll. 63 s är skadat. 64 i är icke stunget. Intet sk efter 65 n.

Inskriften ger ett nytt belägg för det i Uppland (och speciellt inom Håbo hd) rätt vanliga namnet *Andvettr*; om detta se Sö 266. Om *Vighialmr* se Sö 209, om *Gæirfast* Sö 227. Det tidigare något osäkert belagda mansnamnet *Kali* har genom denna inskrift blivit säkert styrkt; se U 102. Ett förut okänt namn är *aikir*. Det torde nämligen knappast böra sammanställas med *aiki* på U 472. Föga sannolikt är, att namnet är tvåledat och i så fall sammansatt med efterleden *-gæirr*. Det återstår då endast att uppfatta det som en maskulin ia-stam, *Æikir* eller *Æigir*. Intetdera är säkert styrkt från nordiskt område. Lundgren upptager i sin namnordbok ett östgötskt *Egerus* (1363), med ett enda belägg. Det kan givetvis formellt vara samma namn. Bättre bestyrkt är emellertid fsv. *Ægir*, och *Egerus* kan mycket väl höra dit. Jfr *e-ir* på U 479.

U 660 är en utomordentligt skickligt utförd ristning. Den hör avgjort till ristaren Fot eller hans krets. Härför talar såväl ornamentiken (korset och runslingan) som inskriftens stereotypa, ordknappa form. Skiljetecknet × och runornas vackra, regelbundna former äro också utmärkande för Fot. Närmast bör Norränge-stenen jämföras med de av Fot ristade Fresta-stenarna U 255, 267, 269. Att Fot har varit verksam på Håtunalandet, är ju säkert styrkt genom den av honom signerade Skokloster-stenen, U 678.

661. Råby, Håtuna sn.

Pl. 29.

Litteratur: B 305, L 2, D 1: 16. J. Bureus, *Monumenta Sveo-Gothica hactenus exsculpta* (1624), n:r 27 (Fa 10: 1 n:r 27), Fa 6 s. 69 n:r 119 (Bureus' egen uppteckning), s. 105 n:r 56 (Aschaneus), s. 177 n:r 66 (Rhezeliu), Fa 10: 2 n:r 54, Fa 5 n:r 210, Fa 1 s 51; M. Aschaneus, F b 18 s. 275 f., 408; Ransakningarna 1667—84 (1667, 1672); J. Peringskiöld, *Monumenta* 2, bl. 176, *Monumenta Uplandica* 1 (1710), s. 253, Ättartal för Swea och Götha KonungaHus (1725), s. 22; P. Elvius och J. Arenius, *De Fierdhundria* (diss. 1717), s. 102; O. Celsius, *Svenska runstenar* (Fm 60) 1, s. 216; N. R. Brocman, *Sagan om Ingvar Widtfarne* (1760), s. 90 f.; R. Dybeck, *Reseberättelse* 1860 (ATA); UFT h. 1 (1871), s. 49, h. 5 (1875), s. 90; E. Olson i *Yngvars saga víðförla* (1912), s. 52; O. Montelius i *Fornvännen* 1914, s. 108 f.; E. Brate, *Svenska runristare* (1925), s. 68; O. v. Friesen, *Upplands runstenar* (1913), s. 14; E. Wessén, *Om Ingvar den vittfarne* (i: *Södermanlands Fornminnesförenings Årsskrift* 1937), s. 15.

Äldre avbildningar: Bureus, teckning (i Fa 10: 2), träsnitt (i *Monumenta* 1624, i Fa 5 och i Fa 10: 1); Aschaneus, teckning (i F b 18); J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i *Peringskiölds Monumenta*, i *Peringskiölds Ättartal* 1725 och B 305); Dybeck a. a.; F. Braun foto (ATA).

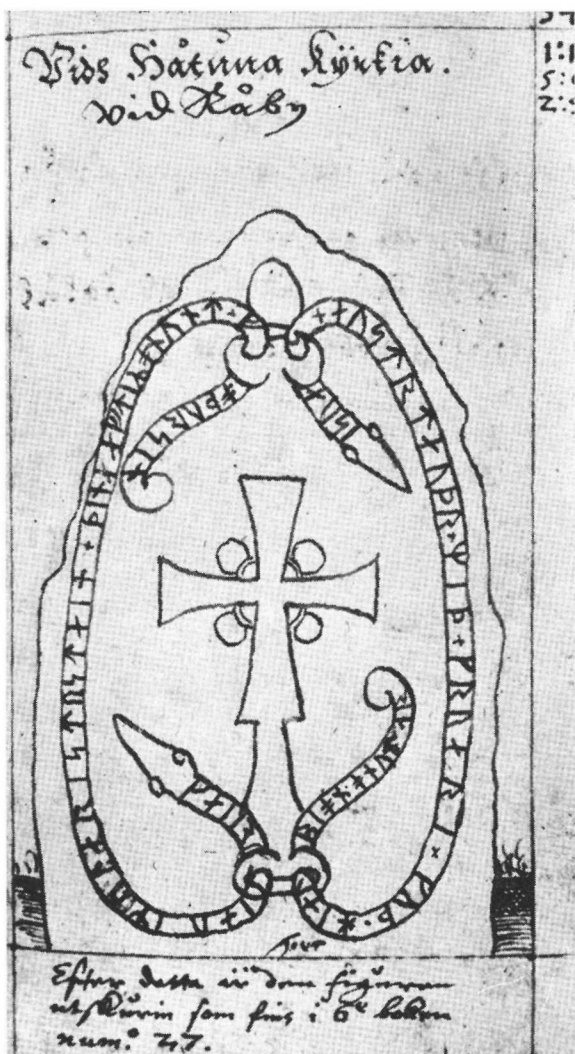

Fig. 71. U 661. Råby, Håtuna sn.
Efter teckning av Bureus.

Fig. 72. U 661. Råby, Håtuna sn.
Efter träsnitt av Bureus.

Runstenen står innanför skogskanten i Långbackens nordöstra sluttning, 500 m. VSV om Håtuna kyrkas klockstapel, 400 m. NNV om gården Norrängen, 20 m. VSV om den stora åker, som ligger SV om kyrkan. Ett vackert gravfält med bautastenar utbreder sig S om runstenen. Marken tillhör Skälsta. Ristningen är vänd mot Ö. Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Sigtuna».

Runstenen har, såvitt man vet, alltid stått på samma plats. Bureus fann den »Vidh Håtuna Kyrkia söder ut» (Fa 6), »Vidh Håtuna Kyrkia vid Råby» (Fa 10: 2), »Råby» (Fa 5); i *Monumenta* 1624 är överskriften endast »I Håtuna». Närmare uppgifter har Aschaneus: »Opå Rååby ägor, i Norregärdet gent mot Håtuna kyrkio, på dän märkelige och sköna de dödes, äldsta huijlowald» och »I Råby Giärdett på den Almennelige stora grafbackan» (F b 18), »I Håtuna på Råby ängesbacka» (Fa 6). Rhezelius: »I Råby Norre Giärde.» — I *Ransakningarna* meddelas: »Wijdh een by Hether Råby, ståår några Ruunstenar, och emillan samma by och Prästgården wijdh wägen, ståår een Högh steen medh bookstäfwer» (kyrkoherde L. O. Niurenus 1667), »Vthi Råby Södra gierdet ähra Tuenne Steenar brede wedh huar andra Opreste, Och i Nårgierde Een

Runsteen med bokstäfwer» (1672). — Träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* visar runstenen stående på en mark, som är vågig av tätt liggande gravhögar, en del av dem omgivna av stenkretsar. Träsnittet har påskriften »Råby i Håtuna sochn», och överst på sidan står följande antecknat: »Råby Strax söder om Håtuna Kyrkia är Råby beläget, och här, wid vägen åth Sigtuna, är en hög söder upp åt full med steenlagda Grafwar, som wärde äre att märkias, med denne nedan före stående Runsteen.» B 305: »Råby», L 2: »Råby (bland grifthögar)». — Dybeck skriver i sin reseberättelse 1860: »Denna trakts största samling af forngrafvar är å Långbacken på Råby och Skälsta egor, icke långt från Håtuna kyrka. Der står ock en bautasten, samt en Runsten, B 305, L 2. Grafvarna äro många och olikartade. De granskades och beskrefvos. Med dem hafva sammanhängt de grafkullar och stenkretsar, hvilka förekomma å höjdens fortsättning norr ut mot Bjurstad, der jag fann en icke förut granskad runsten.» Det är U 656, som åsyftas. I *Sveriges runurkunder* anges platsen sålunda: »Runstenen står nederst i nordöstra sluttningen af Långbacken, en ansenlig höjd, hvars hela norra del är betäckt med ättehögar, kullar och stensättningar, omgifvande äfven stenen. En reslig bautasten är öfverst å höjden bland högar och flere ligga i sluttningarna. Långbacken hör nu till Skälsta.» Beskrivningen till Geologiska kartbladet »Sigtuna» (1865): »vid foten af nordöstra sluttningen af Skälsta Långbacke.»

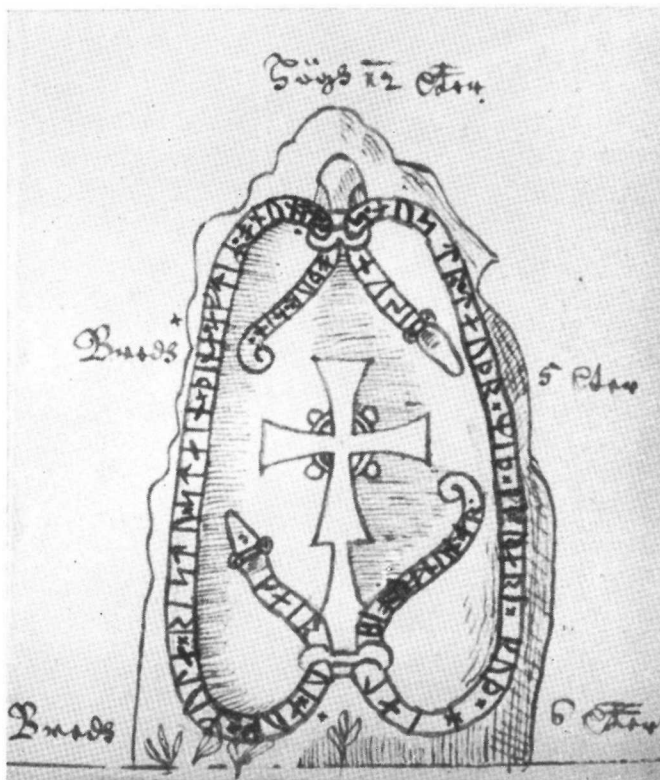

Fig. 73. U 661. Råby, Håtuna sn. Efter teckning av Aschaneus.

Grå granit med vita inslag. Höjd (över markytan) 2 m., bredd 0,73 m. Ristningens höjd 1,34 m., bredd 0,67 m. Stenytan är tämligen jämn, utom i ristningens nedre del t. h. Ristningen är tydlig och väl bevarad.

Inskrift:

kairui × auk × kula × ristu × stain þina × aftir × onunt × fopur sia is uas × austr × tauþr × mip ×
 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60
 ikuari × kuþ × hialbi ot × onutar
 65 70 75 80 85

Gæirvi ok Gulla ræistu stein þenna æftir Anund, faður sinn. Es vas austr dauðr með Ingvari. Guð hialpi and Anundar.

»Gervi och Gulla reste denna sten efter Anund, sin fader. Han blev död österut med Ingvar Gud hjälpe Anunds ande.»

Till läsningen: Intet sk vid början och slutet av de båda inskriftsbanden. 1 k är icke stunget; icke heller 10, 65, 70 k eller 11 u eller 15, 62 i. Alla runorna i namnen 1—6 kairui och 10—13

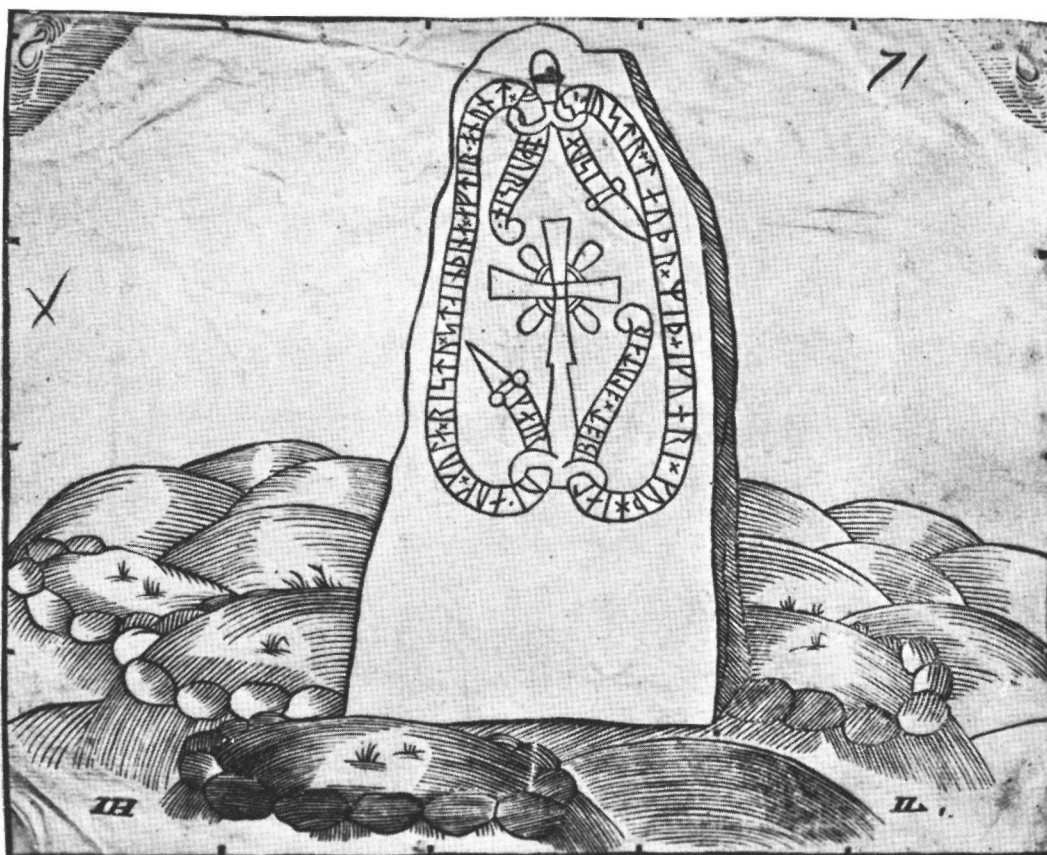

Fig. 74. U 661. Råby, Håtuna sn. Efter B 305.

kula äro tydliga. Intet sk efter 23 **n**, 42 **r**, 47 **s**, 78 **i**. 33 **o** är tydligt; båda **bst** äro väl bevarade. Detsamma gäller om 39 **o**. 45 **a** är tydligt; felristning för **n**. Avståndet mellan 56 **t** och 57 **a** är stort, på grund av ojämnhet i stenen. **Bst** i 73 **h** sitta lågt. 79 och 81 **o** äro tydliga.

Bureus (F a 10: 2): 10 **m**, 32 **r**, 45 **n**, 64—69 **kruari**, 80 **n**; (F a 6) 10 **m**, 32 **r**, 45 **n**, 64—69 **ikuari**, 80 **n**. — Aschaneus (F b 18): 10 **k**, 32 **r**, 45 **n**, 80 **t**; (F a 6) 64—69 **ikiarp**. — Rhezelius (F a 6): 1—6 **kiairui**, 10 **k**, 32 **r**, 38 **t**, 48 **i**, 80 **n**, 81—86 **onunlr**. — Hadorph och Leitz (B 305): 45 **n**. Vissa runor ha på B 305 endast ensidiga bistavar, vilket är felaktigt: 21, 51 och 85 **a**, 82 **n**, 79, 81 **o**. — Brocman: 45 **a**, 65 **g**. »Wid slutet af första Ormslängan är et **a** hugget i Ställe för **n**; som wid sidsta Ordet af Förseende snart kunnat hända.» — Dybeck: 45 **n**.

Av kvinnonamnet *Gæirvi* finnes f. ö. endast ett belägg i inskrifterna: Öl 37. Om *Gulla* (eller *Gylla*) se Sö 213.

Om formen 38—42 **föpur** se U 32, 234, 479, 492, 629.

U 661 är en av de uppländska Ingvar-stenarna. Sannolikt är den ristad av samme man, som i trakten har utfört de båda Ingvars-stenarna U 644 och U 654. Mönstret i U 661 är tydligen en variation av det i U 644 och U 654. Märkligt är, att det är två döttrar, som i detta fall ha rest minnesvården över sin fader och sålunda ha varit hans närmaste efterlevande. Ek-illabro- och Varpsund-stenarna (U 644 och 654) äro resta över en man av hans fem söner.